

Mimari tasarım bürolarının kurumsal çevrenin zorlayıcı baskısına karşı stratejik tepkileri

Tülay ÇİVİCİ^{1,*}, Serdar KALE²

¹Balıkesir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Böl. Çağış kampüsü, Balıkesir.

²İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Fakültesi, Güzelbahçe kampüsü, İzmir.

Geliş Tarihi (Received Date): 29.11.2024

Kabul Tarihi (Accepted Date): 09.12.2024

Öz

Bu çalışmada mimari tasarım bürolarının faaliyet gösterdiği kurumsal çevrelerinde karşılaştıkları baskılara karşılık verdikleri stratejik tepkiler incelenmiştir. Çalışmada tasarım odaklı pratik alanları olan mimari tasarım bürolarının öncelikli kurumsal çevre unsuru yapı ve imar yönetmeliklerine karşı izledikleri stratejiler araştırılmıştır. Anket yöntemiyle araştırma verileri toplanmıştır. Elde edilen veriler istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre mimari tasarım büroları kurumsal çevrelerinde pasif bir yaklaşım göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *Yapı sektörü, mimari tasarım büroları, kurumsal çevre.*

Architectural design firms' strategic responses to institutional environmental coercive pressures

Abstract

This study explores the strategic responses of architectural design firms to the pressures they confront in the institutional environment in which they operate. It predominantly focuses on the strategies of architectural design firms to address the legislative processes in particular building, construction and zoning regulations which are the primary institutional environment component. Research data were collected by questionnaire method. The data obtained were analyzed with statistical methods. The research findings, architectural design offices show a passive strategic approach in their institutional environment.

Keywords: *Construction industry, architectural design firms, institutional environment.*

*Tülay ÇİVİCİ, tulay@balikesir.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0002-5764-7951>

Serdar KALE, serdarkale@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0001-5650-1574>

**Bu çalışma Tülay ÇİVİCİ'nin "Yapı Sektöründe firmaların kurumsal çevrelerine stratejik tepkileri" başlıklı doktora tezinden yapılmıştır

1. Giriş

Varlığını sürdürme çabasında olan firma için çevresi ile etkileşimi önemlidir. Firma faaliyet gösterdiği çevrede, bir yandan rekabet ederek kar ve verimliliğini yükseltmeli diğer yandan bu faaliyetleri düzenleyen, kurallar, yasalar, mesleki ve toplumsal normlar, gibi unsurlardan oluşan kurumsal çevrelerinin taleplerini karşılayarak meşruluğunu ve istikrarlarını sağlamalıdır.

Selznick [1] firmanın “belirlenmiş özel amaçların gerçekleştirilmesi için tasarlanmış bir mekanik alet”, “çevre baskısıyla değişen” organik bir birim olduğunu ileri sürmüştür. Bu yaklaşıma göre çevre firmanın şekillenmesinde önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir[2-6]. Kurumsal çevrelerinde ise firmalar kurdukları yapılar ve izledikleri süreçler üzerinden değerlendirilmektedir[7]. Greening ve Gray [8]’ a göre, çevre baskılarına karşılık firma karşılık vermekte, taklit ederek veya kabul edilmiş standartlara uyum sağlayarak yapısını şekillenmektedir.

Kurumsal çevre firmanın dışında oluşan norm, kural, inanç ve efsaneleri içinde bulunduran çevredir [9]. Yazılı kurallar ve yasal düzenlemelerin yanı sıra belirli durumlar karşısında kabul görececek olan davranışların belirlendiği yazılı olmayan normlar kurumsal çevrenin unsurlarındandır. Kurumsal çevrenin unsurlarından olan yasalar, tüzük ve yönetmelikler, firmanın belirli bir biçimde davranmaya zorlayan baskılardır [10]. Firmalar ise, kurumsal çevrelerinin baskılara karşı farklı stratejik tepkiler vermektedir [11, 12]. Yapılan çalışmalar; firmaların aynı kurumsal çevrenin baskılarının etki alanında olmalarına rağmen farklı düzeyde etkilendiklerini, baskıları aynı şekilde algılasalar dahi verdikleri tepkilerin farklılaşacağını göstermektedir [10, 13, 14]. Bu nedenle aynı durumu farklı algılayan firmaların kurumsal çevrelerini farklı yorumlamalarından kaynaklı, stratejik tepkileri de değişebilmektedir [8].

Kurumsal çevrenin demir kafes olmadığını ileri süren Di Maggio ve Powell [10], teknik çevre dinamiklerinin firmaların kurumsal çevrelerinde izledikleri stratejilerde de etkili olduğunu, pasif bir uyum gösterebileceği gibi aktif davranışlar gösterebileceğini savunmuştur. Oliver [15], çalışmasında kurumsal çevrenin baskısı karşısında firmaların gösterdiği tepkilerin stratejik olarak kendi seçimleri olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca araştırmacı [15], firma üzerinde etkili olan kurumsal çevrenin firma stratejilerini de belirlediğini savunmuştur. Clemens vd. [16]’ nin çalışmalarında ise firmaların stratejik tepkilerinde, firmanın büyüklüklerinin, çevreyi nasıl algıladıklarını tanımlayan algılanan etkinin ve çevresel belirsizlik faktörlerinin etkili olabileceği ileri sürülmüştür. Çalışmada [16], firmaların büyüklükleri ile kurumsal çevrelerine verdikleri stratejik tepki düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir. Büyük firmaların genellikle daha pasif stratejiler izlediği, küçük firmaların ise daha aktif stratejilerle kurumsal çevrelerine yanıt verdikleri bulunmuştur. Clemens vd. [16] çalışmalarında çevresel belirsizliğini üç boyutla değerlendirmiştir. Bunlar; çevresel durum belirsizliği, çevresel etki belirsizliği, çevresel tepki belirsizliğidir. Çevresel durum belirsizliği, bir firma yöneticisinin firma çevresindeki değişimlere ilişkin gelecek tahminlerindeki bulanıklığı tanımlarken, çevresel etki belirsizliği, firmanın gelecekteki değişimlerden neden ve etki ilişkisinin kurulmasındaki başarısızlık olarak tanımlanmaktadır. Çevresel tepki belirsizliği ise, firmanın çevresindeki değişimler karşısında kabul edeceği yaklaşımların etkilerini değerlendirme konusundaki eksikliklerini tanımlamıştır.

Bu çalışmada, Clemens vd. [16] çalışmasına dayanan kuramsal araştırma modeli geliştirilerek mimari tasarım bürolarının kurumsal çevrelerinin baskısına karşılık verdiği stratejik tepkiler incelenmiştir. Araştırma modelinin istatistiksel olarak incelenebilmesi için mimari tasarım bürolarında çalışan mimarları kapsayan çalışmada araştırma yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anket aracılığı ile elde edilen veriler istatistiksel analiz yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Yapılan bu çalışma, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İnşaat Mühendisliği Anabilimdalı’nda tamamlanan “Yapı Sektöründe firmaların kurumsal çevrelerine stratejik tepkileri” başlıklı tezden hazırlanmıştır.

2. Mimari tasarım bürolarının kurumsal çevresi

Mimarlık, tek bir yapı ölçeğinden yapıyı çevrenin kurulmasına, ekonomik ve teknolojik faktörlerle sınırlı olduğu kadar kültürel, sosyal, yasal faktörlerle sınırlanan meslek pratiğidir. Bu pratik alanında yer alan eylemlerin daha etkin olarak gerçekleştirilmesini çok sayıda yasa, yönetmelik, norm ve standartlar ile kurum ve kuruluşlar etkilemektedir. Mimarlık meslek pratiğinin, yapı ve yapıyı çevrenin üretilmesine yönelik çalışma süreçleri, diğer katılımcılarla kurduğu farklı karmaşık ilişkilerin yürütülmesi için mesleki düzenlemelerin ortaya konulması gerekliliği doğurmuştur. Bu konuda mimarlık mesleğinin uygulanmasını düzenleyen mimarlık meslek örgütleri ve bu örgütler tarafından geliştirilen standartlarla, yapı üretim sürecinin ve yapıyı çevrenin bir düzen içinde yürütülmesini sağlamak üzere kurallar, standartlar ve düzenlemeler ortaya konmuştur. Düzenlemeler, genelde toplumun çıkarlarını gözeterek, birey kurum ve kuruluşlar arasındaki ilişkilerini düzenlerken, özelde ise, yapı üretim sürecinde gerçekleşen faaliyetlerin yürütülmesi için düzeni sağlamayı amaçlamaktadır. Bu sayede yapılaşma kontrol altına alınarak sağlıklı yürütülebilmektedir. Düzenlemeler; kurumsal çevrenin aktörleri olan devlet yetkilileri (bakanlıklar, belediyeler, gibi), meslek odaları (mimarlar odası, gibi), sivil toplum örgütleri (sendikalar, gibi) tarafından düzenlenmekte ve uygulanmaktadır. Bu düzenlemeler teknik faaliyetlerinin yanında kurumsal çevre içinde faaliyet gösteren mimari tasarım bürolarını da yakından ilgilendirmektedir.

Mimarlık hizmetlerinin verildiği mimari tasarım büroları faaliyetlerini sosyal aktörler ve bu aktörlerin hazırlamış olduğu düzenlemelerle çevrelenen kurumsal çevrelerinde gerçekleştirmektedir. Tablo 1’de mimarlık pratiğinin başlıca faaliyetlerinden olan yapı üretiminin ilk basamağını oluşturan tasarım sürecinin sosyal aktörleri ile yetki ve sorumlulukları, kurumsal süreç bileşenlerinden bazıları verilmiştir.

Tablo 1. Tasarım aşamasında sosyal aktörler, yetki ve sorumlulukları, süreç bileşenleri.

TASARIM	
Sosyal Aktörler	Girişimciler/kullanıcılar/Mal sahipleri/kiracılar/yapı kooperatifleri Meslek odaları (Mimarlar odası, inşaat mühendisleri odası, makine mühendisleri odası, jeoloji mühendisleri odası, Elektrik mühendisleri odası, peyzaj mimarları odası, şehir plancıları odası) Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlükleri Belediyeler

Yetki ve Sorumluluklar	Müşteri/mal sahibi/yatırımcıdan gelen talep Fizibilite çalışmaları Tasarım (Mimari tasarım, tesisat projeleri tasarımı, elektrik tesisat projeleri tasarımı) Zemin etüt raporları Dekorasyon tasarımı Korumaya ilişkin alınan kararlar Proje yönetimi Kentsel dönüşüm
Süreç	İmar kanunu (3194 sayılı kanun) ve yönetmelikler TMMOB kanunu (6235 sayılı kanun) ve yönetmelikler Mühendislik ve mimarlık ile ilgili kanun (3458 sayılı kanun) Fikir ve sanat eserleri kanunu (5846 sayılı kanun) Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu (2863 sayılı kanun)

Yapı ve imar ile ilgili düzenlemeler mimari tasarım bürolarının kurumsal çevrelerinde önemli bir kurumsal süreçtir. Ülkemizde yapı ve imar ile ilgili düzenlemeler 3194 sayılı kanun ve bundan kaynaklanan yönetmeliklerle belirlenmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Yapı ve imar ile ilgili düzenlemelerden bazıları.

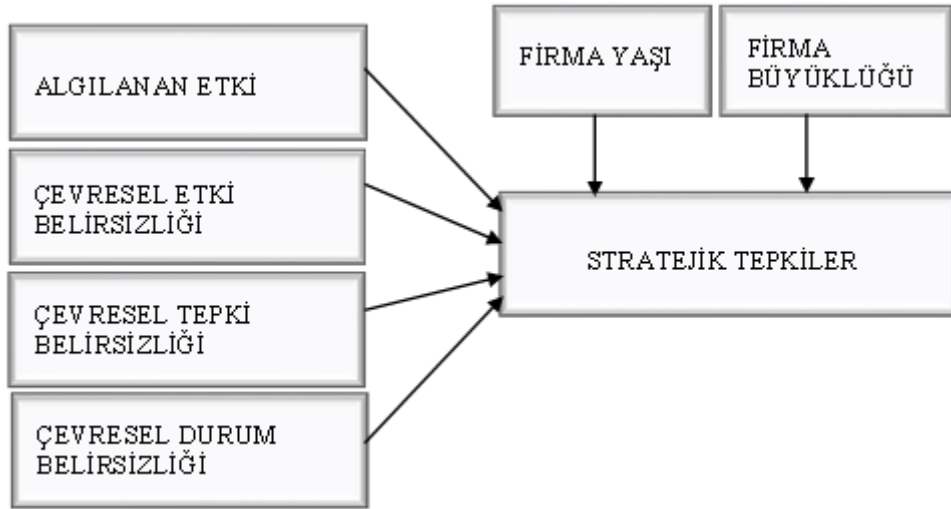
Ulusal Düzenlemeler	
İmar Kanunu	Yapı Denetimi Hakkında Kanun
Belediye Kanunu	Çevresel Gürültü Kontrol Yönetmeliği
Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Kanun	Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu	Binaların Gürültüye Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik
Turizmi Teşvik Kanunu	Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği
Kıyı Kanunu	Asansör İşletme ve Bakım Yönetmeliği
Boğaziçi Kanunu	Otopark Yönetmeliği
Kamulaştırma Kanunu	Asansör Yönetmeliği
Tapu Kanunu	Sığınak Yönetmeliği
Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği	Sıfır Atık Yönetmeliği
Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği	Engelliler Hakkında Yönetmelik

İmar kanunu, yerleşim yerlerinin planlanması ve yapılaşmanın düzenlenmesine yönelik bir çerçeve belirlemektedir. 3194 sayılı kanunun amacı, “yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamaktır”. Kanun belediye sınırlarını baz alarak, belediye sınırlarının kamu ve özel yapıların tümünün ve planların kapsamında ruhsal vermeye yetkili kurumları tanımlamıştır. Kanun kapsamında belediyelerin dışında yapı ruhsatlarının verilmesinde yetkili kurum olarak valiliği işaret etmiştir [17]. Kamuya ait yapı ruhsatları ayrıcalıklı tutulup ruhsat işlemleri yapıyı yapan kamu kuruluşuna bırakılmıştır. İmar sisteminin kurumsal yapısı Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İller Bankası ile yerel birimleri, Hazine ve Maliye Bakanlığı’na bağlı Arsa Ofisi, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı’ nın genel gözetimi altındaki belediye ve İl Özel İdareleri birimleri tarafından oluşmaktadır.

3. Araştırma

3.1. Araştırmanın amacı

Firmaların kurumsal çevrelerinin baskısına karşı izlediği stratejiler literatürde çeşitli sektörler için incelenmiştir [20,25,15]. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde mimari tasarım büroları özelinde çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada; Türk yapı sektöründe yer alan mimari tasarım bürolarının yapı ve imar ilgili düzenlemelerinin zorlayıcı baskılarına karşı stratejik yanıtlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bulguları literatürde bulunan boşluğun doldurulmasına katkıda bulunması bakımından önemlidir. Bunun için çalışmanın bu bölümünde ağırlıklı olarak Clemens vd. [16] tarafından geliştirilen araştırma modeline dayanan bir model önerisi sunulmuştur. Clemens vd. [16] araştırma modelinde firma büyüklüğü, algılanan etki, çevresel durum belirsizliği, çevresel etki/tepki belirsizliği değişkenleri ile Oliver [15] ortaya koyduğu stratejik tepkileri (kabul etmek, uzlaşma, kaçınma, meydan okuma, manipülasyon) arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışma kapsamında geliştirilen kuramsal model kabul etme, uzlaşma, kaçınma, meydan okuma, manipülasyon stratejik tepkileri üzerinde firmaların büyüklüğünün, çevresel etki belirsizliğinin, çevresel tepki belirsizliğinin, çevresel durum belirsizliğinin etkisi olduğunu önermektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırma modeli.

3.2. Araştırmanın yöntemi

Çalışma kapsamında bir anket formu geliştirilmiştir. Anket formunda mimari tasarım bürolarının kurumsal özelliklerinden yaşları, teknik personel sayısı, idari personel sayısını belirlemek üzere açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Kurumsal çevre baskısına karşı stratejik tepkiler ve çevresel etki/tepki belirsizliği ile algılanan etki, çevresel durum belirsizliği değişkenlerinin ölçümünde ise “hiç katılmıyorum” ile “tamamen katılıyorum” arasında değişen yedili Likert ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini Türk inşaat sektöründe faaliyet gösteren mimari tasarım büroları oluşturmaktadır. 325 mimari tasarım bürosuyla, elektronik posta, telefon aracılığı ile iletişim kurularak ve ziyaretlerde bulunularak temasa geçilmiştir. 175 mimari tasarım bürosundan yanıt alınamazken 17’ si ankete katılmak istememiştir. 3 adet anket formu eksik bilgiler nedeniyle değerlendirmenin dışında bırakılmıştır. Anket çalışması 130 mimari tasarım firmasından alınan verilerle değerlendirilmiştir.

Ankete katılan mimari tasarım bürolarının genel özelliklerine ilişkin veriler Tablo 3’ de verilmiştir. Tablo 3’de görüldüğü gibi mimari tasarım bürolarının kurumsal yaşlarının %21’inin 1-5 yıl arasında değişirken, %20’sinin 6-10 yıl arasında, %12’ sinin 11-15 yıl arasında, %8’ nin 16-20 yıl arasında değişirken, % 8’ nin ise 25- üstü kurumsal yaş aralığında bulunduğu görülmektedir. Tablo 3’ de gösterilen firmaların teknik personel sayısına göre % 24’ ünde 1 teknik personel bulunurken, 4 teknik personel bulunduran firmalar % 7’ lük bir dilimdedir. Anket çalışması kapsamında firmaların teknik personel sayılarının ağırlıklı olarak (%32) 2 teknik personel bulundurduğu yönündedir. Tablo 3’ de verilen idari personel sayısına ilişkin veriler firmaların % 51 oranında 1 idari personel bulunduğunu göstermektedir. Bulgular mimari tasarım bürolarının % 4’ ünde 5 idari personel olduğu yönündedir. Ayrıca araştırma bulguları, mimari tasarım bürolarının ağırlıklı olarak 1 idari personel bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Firmaların genel özellikleri.

Firmaların Kurumsal Yaşları		Firmaların Personel Sayısı			
		Teknik personel		İdari Personel	
1-5	%21	1	%24	1	%51
5-10	%31	2	%32	2	%27
11-15	%20	3	%13	3	%11
16-20	%12	4	%7	4	%5
21-25	%8	5	%10	5	%4
25-üstü	%8	6-üstü	%14		

3.3. Araştırmanın bulguları

Anket çalışması sonucu elde edilen verilerin güvenilirlikleri Cronbach Alpha (α) ile test edilmiştir. Güvenilirlik ölçüm için uygun olan soruların kendi içinde tutarlılığının belirlemek amacıyla kullanılan Cronbach Alpha (α) değeri 0 (sıfır) ile 1 arasında değişen ($0 \leq \alpha \leq 1$) değer almaktadır. Cronbach Alpha (α) değerinin 0.40 ile 0.60 ($0.40 \leq \alpha \leq 0.60$) değer aldığı düşük güvenilirlikte olduğu, 0.60 ile 0.80 ($0.60 \leq \alpha \leq 0.80$) arasında ise oldukça güvenilir olarak kabul edilmektedir. Araştırma bulguları değişkenlere ilişkin Cronbach Alfa (α) değerinin 0.70 ile 0.92 arasında değiştiğini göstermektedir. Değişkenlerden kabul etmek 0.70 Cronbach Alfa (α) değerini alırken, kaçınma için 0.83, meydan okuma için 0.72, manipülasyon için 0.92 olarak bulunurken algılanan etki için 0.70, çevresel durum belirsizliği için 0.59, çevresel tepki belirsizliği için 0.79, çevresel etki belirsizliği için 0.43 olarak elde edilmiştir. Çevresel etki belirsizliği değişkeni için elde edilen Cronbach Alfa değeri ($\alpha = 0.43$), verilen yanıtların iç tutarlılığının düşük olduğu yönünde değerlendirilmiştir (Tablo 4).

Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik analizleri yapıldıktan sonra, her bir ölçeğe ilişkin ortalamalar belirlenmiştir. Ortalamalarına göre sıralanan ölçeklerin etkinlik düzeyleri davranışların yönlendiği amaca ne derece ulaştığına ilişkin dereceleri göstermektedir. Yapı ve imar yönetmeliğinin zorlayıcı baskısına karşı mimari tasarım bürolarının stratejik yaklaşımlarının etkinlik düzeyleri, 7 noktalı Likert ölçeği ile değerlendirilmiştir. Katılımcıların bir 1’ den 7’ ye (1= çok etkisiz, 7=çok etkili) arasında değişen derecelerde değerlendirmeleri sonucu elde edilen verilerden her bir ölçeğin karşılığı aritmetik ortalama değerleri Tablo 4’ de verilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde etkinlik düzeyinin en yüksek değerin kabul etme değişkeni, en düşük değerinse meydan okuma değişkeni olduğu görülmektedir. Bu analizlerin sonucu katılımcıların yapı ve imar

yönetmeliği ile ilgili karşılaştıkları durum ya da problemlerde en etkili çözüm yaklaşımı olarak kabul etme stratejik tepkisini gördüklerini göstermektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Anket verilerinin ortalama (μ), standart sapma (σ), Cronbach Alfa (α) değerleri.

	Soru sayıları	μ	σ	α
Katılımcı firmaların yaşları	1	12.13	8.36	-
Katılımcı firmaların büyüklükleri	2	5.34	9.02	-
Kabul etme stratejik tepkisi (KE)	5	4.83	1.14	0.73
Uzlaşma stratejik tepkisi (UZ)	5	4.76	1.14	0.70
Manipülasyon stratejik tepkisi(MP)	6	4.18	1.76	0.92
Kaçınma stratejik tepkisi (KC)	4	2.75	1.52	0.83
Meydan okuma stratejik tepkisi (MO)	6	2.64	1.16	0.72
Algılanan etki (AE)	5	4.42	1.07	0.70
Çevresel durum belirsizliği (ÇDB)	2	4.22	1.22	0.59
Çevresel etki belirsizliği (ÇEB)	2	4.03	1.05	0.43
Çevresel tepki belirsizliği (ÇTB)	3	5.17	0.96	0.79

Değişkenlerin güvenilirlik ve etkinlik analizi yapıldıktan sonra faktör analizi yapılmıştır. Firmaların kurumsal çevre baskısına karşı verdikleri stratejik tepkileri arasında içsel olarak bir ilişkinin olup/olmadığının analiz edilmesi ve stratejik yanıtlar değişkenlerinin boyutlarının (faktörlerinin) belirlenmesi amacıyla yapılan faktör analizi sonuçlarına göre; kabul etme (KE), uzlaşma (UZ), kaçınma (KC), meydan okuma (MO) ve manipülasyon (MP) stratejik tepkilerinin iki temel boyut (faktör) elde edilmiştir. Bunlar; aktif stratejik boyut ve pasif stratejik boyut olarak adlandırılmıştır. Değişkenlerden kabul etme (KE) ve uzlaşma (UZ) pasif stratejik tepki boyutu olarak adlandırılmıştır. Manipülasyon (MP), meydanokuma (MO) ve kaçınma (KC) stratejik tepkilerinin ise aktif stratejik tepkiler olmak üzere boyutlara (faktörlere) ayrılmıştır. Faktör analizinin uygunluğu KMO (Keiser-Meier-Olkin) değeri ile değerlendirilmiştir. KMO (Keiser-Meier-Olkin) değerlerinin kritik alt değeri 0.70 olarak alınmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre değişkenlerin KMO (Keiser-Meier-Olkin) değerleri 0.759 ile 0.846 arasında değişen değerler almıştır. Analiz sonuçları UZ stratejik tepki için 0.759 değeri elde edilirken, MO stratejik tepki değişkeni için elde edilen değer 0.846 olarak bulunmuştur. Faktör analizi sonuçlarına göre KC stratejik tepkisi değişkeni için 0.836, KE stratejik tepkisi değişkeni için 0.819, MP stratejik tepkisi için 0.780 olarak bulunmuştur. Faktör analizi sonuçları Tablo 5’ de verilmiştir.

Tablo 5. Araştırma değişkenlerinden stratejik tepkilere ilişkin yapılan faktör analizinin sonuçları.

Değişkenler	Stratejik Tepkiler	
	Aktif	Pasif
KE	-	0.819
UZ	-	0.759
KC	0.836	-
MO	0.846	-
MP	0.780	-

Çalışmada kapsamında geliştirilen model çoklu doğrusal regresyon analiz yöntemiyle KE, UZ, KC, MO, MP stratejik tepkileri bağımlı değişkenleri firma yaşı, firmanın büyüklüğü, AE, ÇDB, ÇTB, ÇEB bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Çoklu doğrusal regresyon analizi değişkenler arasındaki ilişkinin olup olmadığını ve ilişkinin derecesini değerlendirmek üzere yapılmaktadır. Bu çalışmada bağımsız değişkenler ayrı ayrı ele alınarak beş model kurulmuş, istatistiksel olarak incelenmiştir. Yapılan analiz sonucu elde edilen değişkenlere ait patika katsayıları (β) ve modelde yer alan bağımlı değişkene ait determinasyon katsayıları (R^2) verilmiştir. İlk model (model A) için kabul etme stratejik tepki (KE) bağımlı değişkeni ile firmaların yaşı, firmaların büyüklüğü, AE, ÇDB, ÇTB, ÇEB aralarındaki ilişki doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları $R^2=0.246$ ve $p=0.499$ olarak elde edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları (Model A).

Model (Bağımlı Değişken) (Çoklu doğrusal regresyon modeli)	Model A (KE) (KE=Sabit + β_{A1} firma yaşı + β_{A2} firma büyüklüğü + β_{A3} AE+ β_{A4} ÇDB+ β_{A5} ÇTB+ β_{A6} ÇEB + e)		
Bağımsız Değişkenler	β	t	p
Firmaların Yaşları	0.001	0.070	0.944
Firma Büyüklüğü	0.003	0.276	0.783
AE	0.234	1.830	0.070
ÇDB	-0.021	-0.234	0.815
ÇTB	0.076	0.694	0.489
ÇEB	-0.096	-0.918	0.361
	$R^2 = 0.246$ F = 0.897 p=0.499 (0.01<p≤0.05; 0.001<p≤0.01; p≤0.001)		

İkinci modelde (model B) uzlaşma stratejik tepki (UZ) bağımlı değişkeni ile firmaların yaşı, firmaların büyüklüğü, AE, ÇDB, ÇTB, ÇEB aralarındaki ilişki doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları $R^2=0.294$ ve $p=0.073$ olarak bulunmuştur. Elde edilen p değeri 0.05 (0.01<p≤0.05) değerine yakın olması nedeniyle anlamlı olarak kabul edilmiştir. Bu durumda firmaların yaşı, firmaların büyüklüğü, AE, ÇDB, ÇTB, ÇEB bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkinin açıklama gücü % 29.7 oranında bulunmuştur (Tablo 7).

Tablo 7. Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları (Model B).

Model (Bağımlı Değişken) (Çoklu doğrusal regresyon modeli)	Model B (UZ) (UZ=Sabit + β_{B1} firma yaşı + β_{B2} firma büyüklüğü + β_{B3} AE+ β_{B4} ÇDB+ β_{B5} ÇTB+ β_{B6} ÇEB + e)		
Bağımsız Değişkenler	β	t	p
Firmaların Yaşları	-0.012	-1.059	0.292
Firma Büyüklüğü	0.015	1.442	0.152
AE	0.200	1.632	0.152
ÇDB	-0.094	-1.106	0.271
ÇTB	0.196	1.867	0.064
ÇEB	0.068	0.677	0.499
	$R^2 = 0.297$ F = 1.987 p=0.073 (0.01<p≤0.05; 0.001<p≤0.01; p≤0.001)		

Üçüncü modelde (model C) kaçınma stratejik tepki (KC) bağımlı değişken ile AE, ÇDB, ÇTB, ÇEB bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre $R^2=0.229$ ve $p=0.348$ olarak bulunmuştur. Analiz sonuçları p değerinin 0.05 ($0.01 < p \leq 0.05$) sınır değerinden büyük olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir.

Tablo 8. Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları (Model C).

Model (Bağımlı Değişken) (Çoklu doğrusal regresyon modeli)	Model C (KC) ($KC = \text{Sabit} + \beta_{C1} \text{ firma yaşı} + \beta_{C2} \text{ firma büyüklüğü} + \beta_{C3} \text{AE} + \beta_{C4} \text{ÇDB} + \beta_{C5} \text{ÇTB} + \beta_{C6} \text{ÇEB} + e$)		
Bağımsız Değişkenler	β	t	p
Firmaların Yaşları	-0.014	-0.815	0.417
Firma Büyüklüğü	0.010	-0.657	0.513
AE	-0.140	-0.813	0.418
ÇDB	-0.019	0.159	0.874
ÇTB	-0.034	-0.226	0.821
ÇEB	0.282	1.999	0.048
	$R^2 = 0.229$ $F = 1.131$ $p = 0.348$ ($0.01 < p \leq 0.05$; $0.001 < p \leq 0.01$; $p \leq 0.001$)		

Dördüncü modelde (model D) meydan okuma stratejik tepki (MO) bağımlı değişkeni ile AE, ÇDB, ÇTB, ÇEB bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre $R^2=0.367$ $p=0.006$ olarak elde edilmiştir. Bu bulgular ışığında bağımlı değişkenlerin meydan okuma stratejik tepki (MO) bağımsız değişkeni % 36.7 oranında açıklama gücüne sahip olduğunu göstermektedir (Tablo 9).

Tablo 9. Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları (Model D).

Model (Bağımlı Değişken) (Çoklu doğrusal regresyon modeli)	Model D (MO) ($KE = \text{Sabit} + \beta_{D1} \text{ firma yaşı} + \beta_{D2} \text{ firma büyüklüğü} + \beta_{D3} \text{AE} + \beta_{D4} \text{ÇDB} + \beta_{D5} \text{ÇTB} + \beta_{D6} \text{ÇEB} + e$)		
Bağımsız Değişkenler	β	t	p
Firmaların Yaşları	-0.015	-1.224	0.223
Firma Büyüklüğü	-0.004	-0.355	0.723
AE	-0.179	-1.389	0.167
ÇDB	-0.030	-0.330	0.742
ÇTB	-0.049	-0.446	0.657
ÇEB	0.390	3.713	0.0001
	$R^2 = 0.367$ $F = 3.190$ $p = 0.006$ ($0.01 < p \leq 0.05$; $0.001 < p \leq 0.01$; $p \leq 0.001$)		

Son olarak beşinci modelde (model E) manipülasyon stratejik tepki (MP) bağımlı değişkeni ile AE, ÇDB, ÇTB, ÇEB bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre $R^2=0.191$, $p=0.590$ olarak elde edilmiştir. Yapılan analizler sonucu manipülasyon stratejik tepki (MP) bağımlı değişkeninin açıklanmasında bağımsız değişkenlerin yeterli olmadığını göstermektedir. (Tablo 10)

Tablo 10. Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları (Model D).

Model (Bağımlı Değişken) (Çoklu doğrusal regresyon modeli)	Model E (MP)		
	KE=Sabit + β_{E1} firma yaşı + β_{E2} firma büyüklüğü + β_{E3} AE+ β_{E4} ÇDB+ β_{E5} ÇTB+ β_{E6} ÇEB + e		
Bağımsız Değişkenler	β	t	p
Firmaların Yaşları	-0.006	-0.288	0.774
Firma Büyüklüğü	-0.005	-0.299	0.765
AE	-0.078	-0.387	0.700
ÇDB	0.087	0.620	0.742
ÇTB	0.171	0.986	0.537
ÇEB	0.180	1.089	0.326
	R ² = 0.191 F = 0.776 p= 0.590 (0.01<p≤0.05; 0.001<p≤0.01; p≤0.001)		

3. Sonuçlar

Çalışmada firmaların kurumsal çevrelerine uyumuna yönelik baskı oluşturan süreçleri ve bu süreçlere karşı nasıl bir stratejik yaklaşım izlediklerini ortaya konulmuştur. Genelde yapı sektörünün özelde ise sektörde faaliyet gösteren firmaların kurumsal çevre ile ilişkisinde yapı ve imar ile ilgili yasal düzenlemeler önemli bir süreçtir. Çalışmada mimari tasarım bürolarının kurumsal çevrelerine kabul etmek stratejik tepkisini verdiği ortaya konulmuştur. Pasif bir stratejik yaklaşım olan kabul etme stratejik yanıtı verdikleri yönünde sonuçlar elde edilen çalışma sonuçlarına göre, yapı ve imar yönetmeliklerinin kurumsal baskılarına karşı mimari tasarım bürolarının yaygın kullanılan yöntemleri izleme eğiliminde oldukları görülmektedir.

Mimari tasarım bürolarının faaliyetleri müşteri talebi ile başlamaktadır. Bu nedenle müşteri taleplerinin karşılanması, tasarımın ilk adımını oluşturmaktadır. Mimarın teknik yetkinliğinin yanı sıra kurumsal çevresinde istikrarlı bir firma müşteri için önemli bir tercih sebebi olacaktır.

Kaynaklar

- [1] Selznick P., **Leadership in administration: a sociological interpretation**: Berkeley: University of California Press, (1957).
- [2] Scott, W.R. and Meyer J.W., **The organizations of societal sectors: Propositions and early evidence**, WW Powell and PJ DiMaggio (Der.) The new institutionalism in organizational analysis Chicago : University of Chicago Press, (1983).
- [3] Scott W.R. and Meyer J.W., **The organizations of societal sectors**, J.W. Meyer and W.R. Scott (der.) Organizational environment: Ritual and rationality, Beverly Hills, (1983).
- [4] Scott, W. R., **Reform movements and organizations: The case of aging**, I.W. Meyer and W.R. Scott (der.), Organizational environments: Ritual and rationality, Beverly Hills, (1983) 115-127.

- [5] Pfeffer, J. and Salancik, G., **The external control of organizations**, New York: Herper Publishing, (1978).
- [6] Friedland, R. and Alford, R. R., **Bringing society back in: symbols practices and institutional contradictions**, W.W. Powell and P.J. DiMaggio (der.) The New Institutionalism in Organizational Analysis. Chicago: University of Chicago press, (1991).
- [7] Hodgetts, R.M., **Management Theory process and practice**, W.B. Saunders Company, London, (1975).
- [8] Greening, D. W. and Gray, B., Testing a model of organizational response to social and political issues, **Academy of Management Journal**, 37, 3, (1994).
- [9] Gürol, Y., **Örgüt Teorisi Olarak Kurumsallaşma**, Beta Basım AŞ, İstanbul, (2005).
- [10] Di Maggio P. J. and Powell W. W., The iron cage revised: intuitional isomorphism and collective rationality in organizational fields, **American Sociological Review**, 48, 2(1983)
- [11] Oliver, C., The influence of institutional and task environment relationships on organizational performance: The Canadian construction industry”, *Journal of Management Studies*, (1997) 34, 99 – 124.
- [12] Selznick P., Institutionalism old and new, **Administrative Science Quarterly**, 41, (1996).
- [13] Meyer, J. W., Scott W. R, and Deal T. E., **Institutional and technical sources of organizational structure**, J. W. Meyer and W. R. Scott (der.) *Organizational Environments Ritual and Rationality* Newbury Park: Sage Publications, (1983).
- [14] Meyer, J. W. and Rowan B., Institutionalized organizations: formal structure as myth and ceremony, **American Journal of Sociology**, 83, (1977).
- [15] Oliver C., Strategic responses to institutional processes, **Academy of Management Journal**, 16, (1991).
- [16] Clemens, B., Bamford, C.E. and Douglas, T. J., Choosing strategic responses to adress emerging environment regulations: Size, perceived influence and uncertainty, **Business Strategy and the Environment**, (2007).
- [17] ODTÜ Deprem Mühendisliği Araştırma Merkezi Raporu, Ankara, (1998).
- [18] Lawrence, P. R. and Lorsch, J., **Organization and Environment**, Cambridge, MA: Harvard Universty press, (1967).
- [19] Emery, F. E. and Trist, E. L., The causal texture of organizational environment, **Human Relations**, 18, (1965).